

Bir Aile Sağlığı Merkezine Başvuran Gebelerin Anne Sütü ve Emzirmeye İlişkin Bilgi ve Tutumları

Knowledge and Attitude of Pregnant Women Applying to a Family Health Centre in Relation to Breast Milk and Breastfeeding

Dr. Nurten Elkin*, Dr. Meryem Merve Ören**, Dr. Ayşe Demirel**, Dr. A. Emel Önal***

Geliş/Received: 08.09.2014
Kabul/Accepted: 14.02.2015

Öz

Bu araştırma, gebe kadınların anne sütü ve emzirmeye ilişkin bilgi ve tutumlarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Çalışma 2014 yılında İstanbul ilinde bir aile sağlığı merkezinde yapılmıştır. 01.01.2014 - 28.02.2014 tarihleri arasında aile sağlığı merkezine başvuran 200 gebeye anne sütü ve emzirme ile ilişkili bir anket uygulanmış; veriler yüzde oranlar ve ki kare testiyle değerlendirilmiştir.

Araştırma grubundaki gebelerden elde edilen verilere göre; gebelerin tamamı bebek için en ideal besinin anne sütü olduğunu, %97,5'i bebeğe iki yaşına kadar anne sütü verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Gebelerin %99,5'i anne sütünün bebeği tüm mikroplara karşı koruduğunu, %94,5'i kolostrumun (ilk süt) mutlaka bebeğe verilmesi gerektiğini, %98,5'i emzirmenin anne ve bebek arasındaki sevgi bağının kurulmasında çok önemli olduğunu düşünmektedir. Yaş grupları ve daha önce canlı doğum yapma durumu ile doğum sonrası kolostrumun verilmesi düşüncesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Sonuç olarak; gebelerin tamamının bebekleri için en ideal besinin anne sütü olduğunu düşündükleri, ancak anne sütünün gebelikten korunmada yetersiz olduğu ve anne sütünün saklanması konularında bilgi eksiği olduğu saptanmıştır. Gebelerin anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgilendirilme ve eğitimleri sağlık personelinden alanların oranının daha da yükseltilmesi gerektiği düşünülmektedir

Anahtar sözcükler: Gebe kadın, Emzirme, Anne sütü, Bilgi, Tutumlar.

Abstract

This study was conducted to assess the knowledge and attitude of pregnant women relating to breast milk and breastfeeding.

The study took place in a family health centre in İstanbul in 2014. A questionnaire was applied to 200 expectant women applying to the centre in the period 1 January-28 February 2014 and data was analysed through percentages and chi-square test.

According to data collected from pregnant women in the survey group, all of them think breast milk is the best nutrient for new-borns while 97.5% say breastfeeding must continue until age 2. 99.5% of pregnant women say breast milk protects the baby from all microbes, 94.5% think colostrum must absolutely be given to the baby and 98.5% believe breastfeeding is crucial in ensuring a tie and mutual affection between the child and his/her mother. A statistically significant relationship was found between age groups and the state of having given live births before and the idea that colostrum must be given to the new-born.

In conclusion, all pregnant women in the survey area think breast milk is the best nutrient for their babies; however it was also found that they think breastfeeding is not sufficient for avoiding new pregnancy and they were not adequately informed about the ways of storing breast milk. It is considered that the proportion of women receiving training in breast milk and breastfeeding directly from health workers needs to be increased.

Key words: Pregnant woman, Breastfeeding, Breast milk, Knowledge, Attitudes.

*Yrd. Doç.; İstanbul Gelişim Ü. Sağlık Bilimleri YO, İstanbul

**İstanbul Ü. İstanbul Tıp Fak. Halk Sağlığı AD, İstanbul

*** Prof., İstanbul Ü. İstanbul Tıp Fak. Halk Sağlığı AD, İstanbul

Giriş ve Amaç

Bebek ve çocuk ölümlerini doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen birçok faktör vardır. Dünya genelinde, beş yaş altı ölümlerin %50'den fazlasında yetersiz beslenmenin katkısı olduğu tahmin edilmektedir (1).

The United Nations Children's Fund (UNICEF), bebek ve çocuk ölümlerini azaltmanın en önemli yollarından birinin bebeklerin yeterli sürede ve uygun biçimde emzirilmesi olduğunu belirtmektedir (2).

Bebeklerin emzirilmesi, çocukların büyüme ve gelişmesine katkıda bulunan en önemli unsurlardan biridir. Yaşamlarının ilk altı ayında bebeklere verilebilecek en ideal besin anne sütüdür. İdeal besin olan anne sütünün hem bebek hem de anne için sayısız yararları vardır. Anne sütü hazırlaması kolay, temiz ve sterildir. Bebeğe anne arasında sevgi bağı kurar. Bebeği hastalıklara karşı korur. Bu nedenle anne sütünün ilk altı ay tek başına, iki yaşına kadar ek besinlerle birlikte verilmesi önerilmektedir.

1990 yılında yürürlüğe giren Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre, annelere ve ailelere emzirme konusunda gerekli bilgi ve desteği sağlamaları için devletlere yükümlülük getirmiştir (3).

Dünya Sağlık Örgütü ve UNICEF; emzirmenin korunması, özendirilmesi ve desteklenmesi için, alınması gereken önlemleri belirlemişler ve sağlık kuruluşlarının emzirmeyi desteklemek için düzenlemeler yapmasını önermişlerdir (4).

Doğumdan sonra erken dönemde emzirmenin başlatılması ve başarıyla sürdürülebilmesi için; öncelikle sağlık kuruluşlarında gerekli düzenlemelerin yapılması ve sağlık personelinin de bu konuda eğitilmiş olması gerekmektedir. Ayrıca doğum yapacak kadınların doğumdan önce emzirme konusunda yeterli bilgi ve isteklerinin olması gerekmektedir. Bu nedenle, gebelerin anne sütü ve emzirme konusundaki bilgi ve düşüncelerinin değerlendirilmesi de önemlidir.

Bu araştırmanın amacı, İstanbul ilindeki bir ilçede hizmet veren aile sağlığı merkezinden hizmet alan gebelerin, emzirmeye ilişkin bilgi ve tutumlarını değerlendirmek ve elde edilen bulgular

doğrultusunda, rutin olarak gebelik izlemlerine gelen gebelere emzirme ve anne sütü eğitiminin daha titizlikle verilmesini sağlamaktır.

Gereç ve Yöntem

Araştırma, kesitsel tanımlayıcı bir çalışmadır ve 01.01.2014 - 28.02.2014 tarihleri arasında, İstanbul ilinde bir aile sağlığı merkezinde yürütülmüştür. Herhangi bir örnekleme yapılmamış olup, belirlenen tarihlerde aile sağlığı merkezine başvuran gebe kadınlardan çalışmayı kabul eden 200 gebe dahil edilmiştir. Veriler yüz yüze görüşme yöntemiyle, anketler aracılığıyla toplanmıştır. Kişilere anket uygulamadan önce onam belgesi imzalatılmıştır. Anketler araştırmacılar tarafından literatür taraması yapılarak hazırlanmıştır. Anketlerde yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, aile tipi gibi demografik özelliklerle, anne sütü ve emzirme ile ilgili bilgi ve tutumlarını değerlendiren sorular yer almaktadır.

Toplanan veriler SPSS 21,0 programına aktarılmıştır. Veriler yüzde oran ve ki kare ile değerlendirilmiştir. Analizlerde p'nin 0,05'ten küçük olması anlamlı olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Araştırma grubundaki gebelerin %58,5'i 18-27 yaş arasındadır, yaş ortalaması 26,5±5,1yıl olarak bulunmuştur. Ortalama gebelik sayısı 1,9±1,0 olup, %63,0'ı daha önce canlı doğum yapmıştır. Araştırmaya katılan gebelerin çalışma durumları incelendiğinde; %89,0'ı ev hanımı, eğitim düzeyleri incelendiğinde; %79,0'ı ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahiptir. Gebelerin içinde yaşadıkları ailelere bakıldığında; %77,0'ının çekirdek aile yapısına sahip oldukları saptanmıştır (Tablo 1).

Araştırmaya katılan gebelerin; %100,0'ı anne sütünün bebek için en ideal besin olduğunu, %97,5'i anne sütünün ilk altı ay tek başına, ek besinlerle birlikte de iki yaşına kadar emzirmenin doğru olduğunu, %99,0'ı anne sütünün temiz, ucuz, steril ve hazırlaması kolay olduğunu, %99,5'i anne sütünün bebeği çeşitli hastalıklardan koruduğunu, %91,5'i anne bebeğini emzirdikçe sütünün arttığını, %94,5'i anne sütünün ilk süt (kolostrum) olarak bilinen kısmının çok faydalı olduğunu ve mutlaka bebeğe vermek gerektiğini,

Tablo 1. Araştırma grubundaki kadınların sosyodemografik özellikleri			
Özellikler	Gruplar	Sayı	%
Yaş grupları			
	18-27	117	58,5
	28-37	78	39,0
	38 +	5	2,5
Meslek			
	Ev hanımı	178	89,0
	Ev dışında çalışıyor	22	11,0
Eğitim düzeyi			
	İlköğretim altı	55	27,5
	İlköğretim	103	51,5
	Lise ve üstü	42	21,0
Aile tipi			
	Çekirdek aile	154	77,0
	Geniş aile	46	23,0
Canlı doğum yapma durumu			
	Yapmış	126	63,0
	Yapmamış	74	37,0
Toplam		200	100

N=125 daha önce canlı doğum yapmış olan gebeler. 1 kişi soruyu yanıtlamadı

%98,5'i emzirme ile anne ve bebek arasında özel bir sevgi bağı kurulduğunu, %74,5'i anne sütünün oda ısısında ve buzdolabında belli bir süre saklanabileceğini, %47,5'i emzirmenin gebelikten yüzde yüz koruyucu olmadığını, emzirirken gebe kalılabileceğini, %99,0'ı emzirme tekniğini doğru olarak ifade etmişlerdir. Daha önce canlı doğum yapmış olan gebe kadınların ilk besin olarak anne sütü vermeyi tercih etme oranlarına bakıldığında; yaş

gruplarına göre 18-27 yaş arasındakilerin %90,6'sı, 28-37 yaş arasındakilerin %94,0'ı ve 38 yaş ve üstü olanların %80,0'ı doğum sonrası bebeklerine ilk besin olarak anne sütünü vermişlerdir. Mesleklere göre incelendiğinde ev hanımlarının %91,4'ü, ev dışında çalışanların %100,0'ı doğum sonrası ilk besin olarak anne sütünü vermişler. Aile tiplerine göre değerlendirildiğinde; çekirdek ailelerin %94,6'sı, geniş ailedekilerin ise %84,8'i doğum sonrası bebeklerine ilk besin olarak anne sütü vermeyi tercih etmişlerdir (Tablo 2).

Araştırmaya katılan kadınlardan 18-27 yaş arasında olanların %91,5'i, 28-37 yaş arasında olanların %98,7'i ve 38 yaş ve üstünde olanların %100,0'ı bebeğe kolostrumun mutlaka verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Yine ev hanımlarının %93,8'i ve ev dışında çalışanların %100,0'ı, ilköğretim seviyesi altındakilerin %89,1'i, ilköğretim seviyesindekilerin %96,1'i ve lise ve üstü eğitim seviyesinde olanların %97,6'sı; çekirdek ailelerdekinin %94,8'i ve geniş ailedekilerin %93,5'i; canlı doğum yapmış olanların %97,6'ı ve canlı doğum yapmamışların %89,2'si doğum sonrası ilk süt yani kolostrumun bebeğe mutlaka verilmesi gerektiğini düşünmektedir (Tablo 3).

"İlk süt (ağız, kolostrum) mutlaka bebeğe verilmelidir" sorusuna doğru cevap verme oranı, canlı doğum yapma durumuna göre bakıldığında; canlı doğum yapmış olanlarda yapmamışlara göre

Tablo 2. Araştırma grubundaki kadınların çeşitli özelliklerine göre bebeklerine verdikleri ilk besin								
Özellikler	Anne sütü		Mama		Su		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Yaş Grupları								
	48	90,6	3	5,7	2	3,7	53	100,0
	63	94,0	2	3,0	2	3,0	67	100,0
	4	80,0	0	0,0	1	20,0	5	100,0
Meslek								
	108	91,4	5	4,3	5	4,3	118	100,0
	7,0	100,0	0	0,0	0	0,0	7	100,0
Eğitim Düzeyi								
	33	84,6	3	7,7	3	7,7	39	100,0
	67	94,4	2	2,8	2	2,8	71	100,0
	15	100,0	0	0,0	0	0,0	15	100,0
Aile Tipi								
	87	94,6	3	3,2	2	2,2	92	100,0
	28	84,8	2	6,1	3	9,1	33	100,0

N=125 daha önce canlı doğum yapmış olan gebeler. Bir kişi soruyu yanıtlamadı

Tablo 3. Araştırma grubundaki kadınların çeşitli özelliklerine göre "İlk süt (ağız, kolostrum) mutlaka bebeğe verilmelidir" sorusuna cevaplarının dağılımı

Özellikler	Evet		Hayır		Önemlilik		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yaş Grupları								
18-27 yaş	107	91,5	10	8,5	6,181	0,045	117	100,0
28-37 yaş	77	98,7	1	1,3			78	100,0
38 +	5	100,0	0	0,0			5	100,0
Meslek								
Ev hanımı	167	93,8	11	6,2	12,642	0,104	178	100,0
Ev dışında çalışıyor	22	100,0	0	0,0			22	100,0
Eğitim Düzeyi								
İlköğretim altı	49	89,1	6	10,9	4,004	0,135	55	100,0
İlköğretim	99	96,1	4	3,9			103	100,0
Lise ve üstü	41	97,6	1	2,4			42	100,0
Aile Tipi								
Çekirdek aile	146	94,8	8	5,2	0,116	0,734	154	100,0
Geniş aile	43	93,5	3	6,5			46	100,0
Canlı Doğum								
Yapmış	123	97,6	3	2,4	6,143	0,013	126	100,0
Yapmamış	66	89,2	8	10,8			74	100,0

istatistiksel açıdan anlamlı derecede yüksek bulunmuştur ($\chi^2= 6,143$; $p=0,013$). Yaş gruplarına göre bakıldığında da; doğru cevap verme oranı yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı derecede farklılık göstermektedir ($\chi^2= 6,181$; $p= 0,045$), (Tablo 3).

Araştırmaya katılan gebelerin bebeklerini emzirmeyi düşündükleri süre sorgulandığında; tüm yaş gruplarındaki gebelerin büyük çoğunluğunun bebeklerini 18-24 ay emzirmeyi düşündükleri saptanmıştır. Mesleklere göre incelendiğinde, hem ev hanımlarının hem de ev dışında çalışan grubun büyük çoğunluğunun; eğitim düzeylerine göre incelendiğinde, tüm eğitim düzeylerindeki gebelerin büyük çoğunluğunun yine 18-24 ay emzirmeyi düşündükleri saptanmıştır. Aile tipleri incelendiğinde, hem çekirdek hem de geniş ailedeki gebelerin büyük çoğunluğu; daha önce doğum yapmış ve yapmamış olanların da büyük çoğunluğunun bebeklerini 18-24 ay süreyle emzirmeyi düşündükleri saptanmıştır (Tablo 4).

Daha önce canlı doğum yapmış olan 126 gebenin, en son doğumları sonrası emzirme süreleri incelendiğinde; %41,3'ü bebeklerine 18-24 ay, %14,3'ü 12-18 ay, %23'ü 6-12 ay, %21,4'ü ise 0-6 ay anne sütü vermişlerdir. 28-37 yaş grubundakilerin, ev hanımlarının,

ilköğretim altındakilerin, geniş ailedekilerin çoğunluğunun bebeklerine 18-24 ay anne sütü verdikleri saptanmıştır (Tablo 5).

Araştırma grubundaki daha önce canlı doğum yapmış ve bebeklerine anne sütü vermiş kadınlardan, anne sütünü erken bırakma ve ek gıdaya geçme nedenleri sorulduğunda; %28,1'i hamile kaldığı için, %25'i sütünün az olması nedeniyle ek gıdaya geçtiğini belirtmiştir. Yüzde 18,8'i bebeği emmediği için, %7'i bebeğinin doymadığını düşündüğü için, %9,4'ü göğsü (meme başı) yara olduğu için, %6,3'ü bebeği büyümediği için, %1,6'sı da ilaç kullandığı için anne sütünü keserek, ek gıdalara geçmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir (Tablo 6).

Araştırmaya katılan kadınların tamamı bebek için en iyi besinin anne sütü olduğunu, %97,5'i anne sütünün ilk altı ay tek başına ve iki yaşına kadar ek besinlerle birlikte verilmesi gerektiğini; %99'u anne sütünün ucuz, temiz ve hazırlanmasının kolay olduğunu belirtmişlerdir. %99,5'i anne sütünün bebeği tüm mikroplara karşı koruduğunu, 91,5'i anne sütünün emzirdikçe arttığını, %94,5'i ilk süt yani kolostrumun mutlaka bebeğe verilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Yüzde 98,5'i emzirme ile bebek ve anne arasında özel bir sevgi bağı kurulduğunu, %74,5'i anne sütünün oda ısısında ve buzdolabında da belli bir süre saklanarak da

Tablo 4. Araştırma grubundaki kadınların çeşitli özelliklerine göre düşündükleri toplam emzirme süresi

Özellikler Gruplar	Düşünülen Emzirme Süresi									
	18-24 ay		12-18 ay		6-12 ay		0-6 ay		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yaş Grupları										
18-27 yaş	85	72,6	22	18,8	5	4,3	5	4,3	117	100,0
28-37 yaş	63	80,8	12	15,4	3	3,8	0	0,0	78	100,0
38 +	4	80,0	0	0,0	12	0,0	0	0,0	5	100,0
Meslek										
Ev hanımı	137	77,0	29	16,3	8	4,5	4	2,2	178	100,0
Ev dışında çalışıyor	15	68,2	5	22,7	1	4,5	1	4,5	22	100,0
Eğitim Düzeyi										
İlköğretim altı	46	83,6	8	14,5	0	0,0	1	1,8	55	100,0
İlköğretim	78	75,7	18	17,5	5	49	2	1,9	103	100,0
Lise ve üstü	28	66,7	8	0,0	4	0,0	2	4,9	42	100,0
Aile Tipi										
Çekirdek aile	18	76,6	25	16,2	8	5,2	3	1,9	54	100,0
Geniş aile	34	73,9	9	19,6	1	2,2	2	4,3	46	100,0
Canlı Doğum										
Yapmış	104	82,5	17	13,5	5	4,0	0	0,0	126	100,0
Yapmamış	48	64,8	17	23,0	4	5,4	5	6,8	74	100,0

Tablo 5. Araştırma grubundaki kadınların önceki doğumlarındaki ortalama emzirme süresi

Özellikler Gruplar	Önceki Emzirme Süresi									
	18-24 ay		12-18 ay		6-12 ay		0-6 ay		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yaş Grupları										
18-27 yaş	15	27,8	10	18,5	15	27,8	14	25,9	54	100,0
28-37 yaş	37	55,2	7	10,4	12	17,9	11	16,4	67	100,0
38 +	0	0,0	1	20,0	2	40,0	2	40,0	5	100,0
Meslek										
Ev hanımı	51	42,9	15	12,6	28	23,5	25	21,0	119	100,0
Ev dışında çalışıyor	1	14,3	3	42,9	1	14,3	2	28,6	7	100,0
Öğrenim Düzeyi										
İlk öğretim altı	18	46,2	3	7,7	10	25,6	8	20,5	39	100,0
İlk öğretim	28	38,9	11	15,3	18	25,0	15	20,8	72	100,0
Lise ve üstü	6	4,0	4	26,7	1	6,7	4	26,7	15	100,0
Aile Tipi										
Çekirdek aile	36	39,1	15	16,3	20	21,7	21	22,8	92	100,0
Geniş aile	16	47,1	3	8,8	9	26,5	6	17,6	34	100,0
Canlı Doğum										
Yapmış	52	41,3	18	14,3	29	23,0	27	21,4	126	100,0

N=126 (Daha önce canlı doğum yapmış)

verilebileceğini, %99,0'ı emzirilirken bebeğin başı ve gövdesinin tam olarak anneye dönük olması gerektiğini düşünmektedir. Katılanların ancak %47,5'i anne sütünün yüzde yüz koruyucu olmadığı ve emziren annenin gebe kalabileceğini ifade etmiş, %52,5 bu soruya yanlış cevap vermiş olup, katılımcılarda bu konuda bir bilgi eksikliği olduğu saptanmıştır (Tablo 7).

Araştırmaya katılan kadınların, gebelik ve öncesinde emzirme eğitimi alma durumları incelendiğinde ancak %79,0'ının eğitim aldığı,

%21,0'ının herhangi bir yerden eğitim almamış oldukları saptanmıştır (n=200). Eğitim alanlardan; %63,9'u bu eğitimi sağlık personelinden, %36,1'i ise diğer (aile büyükleri, komşu, arkadaş, dergi, kitap, broşür, internet, televizyon vb.) yollardan almışlardır (Tablo 8).

Tartışma

Gebelerin doğum sonrası, başarılı bir emzirmeyi başlatarak sürdürebilmeleri için, doğum öncesi dönemde ve gebelik süresince emzirme ve anne sütünün faydaları hakkında yeterli bilgiye sahip

Tablo 6. Araştırma grubundaki kadınların önceki gebeliklerinden sonra anne sütünü erken bırakıp ek gıdaya başlama nedenlerinin dağılımı

Neden	N	%
Hamile kaldım	18	28,1
Sütüm az geliyordu	16	25,0
Bebek emmiyordu	12	18,8
Doymuyordu	7	10,9
Göğsüm yara oldu	6	9,4
Büyümüyordu	4	6,2
İlaç alıyordum	1	1,6
Toplam	64	100,0

olmaları gerekmektedir. Bu nedenle gebelerin, anne sütünün yararları ve emzirme konusundaki bilgileri incelenmiştir. Araştırma grubundaki gebelerin tamamı (% 100,0) anne sütünün en ideal besin olduğunu düşünmektedir. Anne sütünün en fazla bilinen yararı ise %99,5 ile hastalıklara karşı koruyucu olması özelliği olup, bunu %99,0 ile anne sütünün steril, hazırlaması kolay bir besin olması, %98,5 ile bebek ve anne arasında sevgi bağının kurulmasını sağlaması özelliği gelmektedir. Emzirmenin annesi gebelikten korumadığını düşünenlerin oranı %47,5 olarak saptanmıştır. Gebelerin %94,5'i bebeğe ilk süt (kolostrum) mutlaka verilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Daha önce doğum yapmış olanlarda anne sütünü 18-24 ay vermeyi düşünenler %82,5'dir. Yine bunlarda doğum sonrası ilk besin olarak anne sütü verenlerin oranı %92,0'dır.

Tatar ve arkadaşlarının çalışmasında, araştırmaya katılan gebe kadınların %95,4'ü bebeğine anne sütü vermeyi düşünmektedir. Kadınların %71,8'i doğumdan sonra bir saat içinde emzirmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir. Eğitim seviyesi yükseldikçe doğum sonrası anne sütünü verme eğiliminin arttığı saptanmıştır. Yapılan araştırmada bebeğini 12-24 ay emzirmeyi düşünen gebelerin oranı %72,8 olarak saptanmıştır (5). Tatar ve ark.'ının çalışmasında anne sütünün en fazla bilinen yararının hastalıklardan koruması olduğu bildirilmiştir. Bu çalışmaya katılanların tamamı (%100,0) anne sütünün bebek için en ideal besin olduğunu ve %97,5'i ise iki yaşına kadar bebeklerin anne sütü almaları gerektiğini belirtmişlerdir. Çalışmada gebelerin %76,0'ı bebeklerini 18-24 ay emzirmeyi düşündüklerini belirtmişlerdir.

Akyüz ve ark.'nın çalışmasında (6), annelerin %65,8 i; Karavuş ve ark' nın çalışmasında (7) ise %87,2 si anne sütünün bebeği hastalıklara karşı koruduğu saptanmıştır. Bu çalışmada oran %99,5 olarak bulunmuş olup, sözü edilen bu çalışmalara göre oldukça yüksektir.

Gerek araştırmada gerekse diğer bölgelerdeki kadınların anne sütünün yararları konusunda kısmen bilgi sahip olduğu görülmektedir. Fakat anne sütünün çeşitli yararlarının yeterince bilinmediği düşünülmektedir. Gebelerin anne sütünün yararları ve emzirme ile ilgili daha doğru ve daha fazla bilgilendirilmeleri, doğum sonrası

Tablo 7. Araştırma grubundaki kadınların anne sütü ile ilgili bilgi ve tutumlarına yönelik sorulara doğru yanıt verme durumu

Sorular	Doğru Yanıt verenler		Yanlış Yanıt verenler		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Bebek için en iyi besin anne sütüdür.	200	100,0	0	0,0	200	100,0
Anne sütü ilk altı ay tek başına, iki yaşına kadar ek besinlerle birlikte verilmelidir.	195	97,5	5	2,5	200	100,0
Anne sütü temiz, ucuz ve hazırlaması kolaydır.	198	99,0	2	1,0	200	100,0
Anne sütü bebeği tüm mikroplara karşı korur.	199	99,5	1	0,5	200	100,0
Anne bebeğini emzirdikçe sütü artar.	183	91,5	17	8,5	200	100,0
İl süt (ağız, kolostrum) mutlaka bebeğe verilmelidir.	189	94,5	11	5,5	200	100,0
Emzirme ile anne ve bebek arasında özel bir sevgi bağı kurulur.	197	98,5	3	1,5	200	100,0
Anne sütü oda ısısında ve buzdolabında belli bir süre saklanarak da verilebilir.	149	74,5	51	25,5	200	100,0
Emziren anne gebe kalmaz.	95	47,5	105	52,5	200	100,0
Emzirilirken bebeğin başı ve gövdesi tam olarak anneye dönük olmalıdır.	198	99,0	2	1,0	200	100,0

Tablo 8. Eğitimi alanların eğitim ya da bilgi aldıkları kaynakların dağılımı

	N	%
Sağlık personeli	101	63,9
Aile büyükleri	38	24,1
Komşu, arkadaş	8	5,1
İnternet, televizyon vb.	7	4,4
Dergi, kitap, broşür	4	2,5
Toplam	158	100,0

emzirmeye başlamaları ve sürdürmeleri konusunda etkili olacaktır.

TNSA-2008 verilerine göre, Türkiye genelinde bebeklerin yaklaşık %23'ü anne sütünden önce başka gıda almaktadır (8). Çakmak ve ark.'nın çalışmasında da bebeklerin tamamının emzirildiği fakat %32,5'ine anne sütünden önce şekerli su verildiği saptanmıştır (9). Çalışmada daha önceden doğum yapmış olan gebelerin ancak %8,0'ı doğum sonrası bebeklerine ilk besin olarak anne sütü dışındaki diğer (su, mama vb.) besinleri verdiklerini belirtmişlerdir. Bu oran da TNSA-2008 verilerinin tespit ettiği orandan ve Çakmak ve arkadaşlarının çalışmasına göre oldukça düşüktür. Diğer çalışmalarda veriler, hemen hemen tüm annelerin emzirme niyetinde oldukları fakat birçok annenin anne sütünden önce başka bir besin verdiğini göstermektedir. Bu durum annelerin emzirme konusundaki kendi bilgilerine güvenmemelerinden ve doğum yapılan ortamda da annelerin anne sütüne hemen başlamaları konusunda yeterli motivasyon kazandırılmaması ve uygun emzirme ortamı hazırlanmamasından kaynaklandığı düşünülebilir.

İmmünglobulinler, vitaminler ve çeşitli mineraller açısından zengin olan ve yeni doğanın beslenmesi açısından çok önemli olduğu bilinen ilk sütün (ağız, kolostrum) bebeğe verilmesi konusunda toplumda farklı düşünce ve davranışlar vardır. Tatar ve arkadaşlarının çalışmasında kadınların %85'i kolostrumun bebeğe mutlaka verilmesi gerektiğini belirtmiştir (5). Bu oranın eğitim düzeyi düşük olan grupta %80, lise ve üstü eğitim grubunda %93'lerde olduğu görülmüştür. Daha önce canlı doğum yapmış olanlarda da bu oran daha yüksek bulunmuştur (5). Tunçel ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada, kolostrumun bebeğe verilmesi gerektiğini düşünenlerin oranı %88 bulunmuştur (10). Çakmak ve ark.'nın çalışmasında ise annelerin %78,8'inin kolostrumu bebeklerine verdikleri saptanmıştır (9).

Araştırmada kadınların %94,5'i ilk süt yani kolostrumun mutlaka bebeğe verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu oran diğer belirtilen çalışmalardaki oranlardan oldukça yüksektir. Çalışmada da kolostrumun mutlaka bebeğe verilmesi gerektiği düşüncesi ile yaş grupları ve daha önce canlı doğum yapmış olma arasında istatistiksel bir anlamlılık saptanmış fakat eğitim düzeyi ile arasında bir ilişki saptanmamıştır. Diğer çalışmalar ve yapılan çalışmada da benzer sonuç olarak, kolostrumun bebeğe verilmesi düşüncesi oldukça yaygındır.

Anne sütünün ilk altı ay tek başına, ikinci yaşını doldurana kadar ek besinlerle birlikte verilmesi önerilmektedir. Araştırma sonucunda bu oran %97,5 iken, Tatar ve arkadaşlarının (5) çalışmasında gebelerin %88,6'sı bebeklerini 12 aydan daha uzun süre emzireceklerini belirtmektedir. TNSA-2008 verilerine göre, Türkiye'de ortanca emzirme süresi 16 ay bulunmuştur (8).

Dalgıç ve arkadaşlarının (11) çalışmasında; "Doğumdan sonra bebeğe ilk ne verilir?" sorusuna doğru cevap verenlerin oranı %94,4, "Emziren kadın gebe kalmaz mı?" sorusuna doğru cevap verenlerin oranı %76,5, "Sık emzirirsen sütün bol olur mu?" sorusuna doğru yanıt verenlerin oranı %85,6, "Ağız sütü alan bebek daha az hasta olur mu?" sorusuna doğru cevap verenlerin oranı %84,1 olarak saptanmıştır. Bu çalışmada ise, daha önce canlı doğum yapmış olan gebelerden doğum sonrası ilk besin olarak anne sütü verenlerin oranı %92,0 bulunmuştur. Emzirmenin gebelikten yüzde yüz korumayacağını ve emzirirken gebe kalılabileceğini belirtenlerin oranı %47,5; anne sütünün bebeği emzirdikçe artacağını belirtenlerin oranı %91,5; kolostrumun faydalı olup, bebeğe mutlaka verilmesi gerektiğini belirtenlerin oranı %94,5 olarak saptanmıştır.

İnce ve arkadaşlarının çalışmalarında; annelerin emzirme danışmanlığı alma oranları %23,8 olarak saptanmıştır (12). Eğitimi alanların %89,7'sinin hastaneden, %7,4'ünün sağlık ocağından ve %2,9'unun özel muayenehane olmak üzere emzirme eğitimi aldıkları, eğitimi verenlerin %23,5'inin hekim ve %75,0'inin hemşire olduğu belirtilmiştir. Aynı çalışmada gebelik takipleri ve doğumlarını kamu hastanelerinde yapanların, özel hastanelerde yapanlara göre emzirme

danışmanlığı alma oranlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptanmıştır (12).

Bu araştırmada ise; araştırmaya katılan kadınların, gebelik ve öncesinde emzirme eğitimi alma durumları incelendiğinde ancak % 79,0'ının eğitim aldığı, %21,0'ının herhangi bir yerden eğitim almamış oldukları saptanmıştır. Eğitim alanlardan; %63,9'u bu eğitimi sağlık personelinin, %36,1'i ise diğer (aile büyükleri, komşu, arkadaş, dergi, kitap, broşür, internet, televizyon vb.) yollardan almışlardır.

Sonuç

Araştırma grubundaki gebelerin tamamı anne sütünün bebekler için en ideal besin olduğunu bilmektedirler. Gebelerin büyük çoğunluğu bebeklerini iki yaşına kadar emzirmeyi düşünmektedirler. Anket sonuçları değerlendirildiğinde anne sütünün yararlarının çoğu ve doğru emzirme teknikleri gebeler tarafından bilinmekte, ancak bazı konularda bilgi eksikliği olduğu sonucuna varılmıştır. Aile sağlığı merkezine başvuran ve sürekli antenatal takipleri yapılan bu gebelere, her takipte emzirme danışmanlığı verilerek, bilgi eksikliklerinin giderilmesi ve anne sütü ile emzirme konularındaki öz güvenlerinin artırılması hedeflenmelidir.

İletişim: Dr. Nurten Elkin

E-posta: nelkin94@hotmail.com

Kaynaklar

1. UNICEF. The State of the World's Children 2009. Oxford University Press, Oxfordshire 2009, p 120.
2. UNICEF. The State of the World's Children 2008. Oxford University Press, Oxfordshire 2008, pp8-47.
3. UNICEF. The State of the World's Children 1991. Oxford University Press, Oxfordshire 1991, pp 77-96.
4. WHO, UNICEF. Emzirmenin korunması, özendirilmesi ve desteklenmesi. Ankara, Ajans-Türk Matbaacılık S:10-12.
5. Tatar GM, Günay O. Kahramanmaraş il merkezindeki gebelerin emzirme konusundaki bilgi ve tutumları. Sağlık Bilimleri Dergisi 2009;18(3):175-186.
6. Akyüz A, Kaya T, Şenel N. Annenin emzirme davranışının ve emzirmeyi etkileyen durumların belirlenmesi. Koruyucu Hekimlik Bülteni 2007;6:331-335.
7. Karavuş M, Gençel H, Beşik C, ve ark. Ümraniye İlçesinde 0-12 aylık çocuk beslenmesinde annelerin bilgi, tutum ve davranışları. Beslenme ve Diyet Dergisi 1995;24:31-39.
8. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. Türkiye Nüfus Sağlık Araştırması 2008. Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi, Ankara 2009; S:131-187.
9. Çakmak A, Ertem M, Karazeybek H. Diyarbakır Çocuk Hastanesine yatırılan çocukların annelerinin sağlık hizmetlerine erişimi. Türkiye Klinikleri J Pediatr 2007;16: 82-89.
10. Tunçel Kaynar E, DüNDAR C, Canbaz S, Pekşen Y. Bir Üniversite Hastanesine Başvuran 0-24 aylık çocukların anne sütü ile beslenme durumlarının saptanması. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2006;10:1-6.
11. Dalgiç N, Hizel S, Köse MR. Ankara'nın on merkez ilçesinde anne sütü ile ilgili bilgi tutum ve davranışlarının incelenmesi. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 1998;51(3):137-143.
12. İnce T, Kondolot M, Yalçın s, Yurdakök K. Annelerin emzirme danışmanlığı alma durumları. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2010;53:189-197.